CZU:349.2:614.8 DOI: https://doi.org/10.67457/lv26.2.17

Ruslan POSTICA[1]
ruslan.postica@gmail.com

PROCESUL-VERBAL DE CERCETARE A ACCIDENTULUI DE MUNCĂ ȘI ROLUL LEGĂTURII CAUZALE ÎN STABILIREA RĂSPUNDERII ANGAJATORULUI

***Abstract**: Investigarea accidentelor de muncă reprezintă un mecanism juridic esențial pentru stabilirea circumstanțelor și cauzelor evenimentelor vătămătoare, prevenirea repetării acestora și individualizarea răspunderii persoanelor implicate. Studiul examinează cadrul normativ și instituțional aplicabil cercetării accidentelor de muncă în Republica Moldova, natura juridică a procesului-verbal de cercetare și rolul legăturii cauzale în fundamentarea concluziilor referitoare la conduita angajatorului. Obiectivul cercetării constă în identificarea condițiilor în care constatarea unei încălcări a normelor de securitate și sănătate în muncă poate justifica imputarea consecințelor accidentului. Materialele utilizate includ legislația națională, Convenția OIM nr. 155, doctrina de specialitate, ghiduri metodologice și o hotărâre pronunțată într-o cauză de contencios administrativ privind anularea unor procese-verbale de cercetare a unui accident mortal colectiv. Au fost aplicate metodele juridico-dogmatică, sistemică, analitică, sintetică și studiul de caz. Rezultatele evidențiază că simpla existență a unei abateri normative sau a raportului de muncă nu este suficientă pentru stabilirea răspunderii angajatorului, fiind necesară demonstrarea mecanismului concret prin care acțiunea ori omisiunea imputată a contribuit la producerea rezultatului. Studiul propune orientarea cercetării spre trasabilitatea decizională, legalitatea sarcinii de muncă și analiza integrată a factorilor tehnici, organizaționali și comportamentali. Implicația teoretico-practică rezidă în consolidarea motivării procesului-verbal și a controlului judecătoresc asupra concluziilor autorității de cercetare.*

***Cuvinte-cheie:** accident de muncă, proces-verbal de cercetare, securitate și sănătate în muncă, legătură cauzală, răspunderea angajatorului, contencios administrativ.*

WORKPLACE ACCIDENT INVESTIGATION REPORT AND THE ROLE OF THE CAUSAL LINK IN ESTABLISHING EMPLOYER LIABILITY

***Abstract:** The investigation of workplace accidents is an essential legal mechanism for establishing the circumstances and causes of harmful events, preventing their recurrence, and indi-*

[1] **doctorand, Universitatea de Stat din Moldova (ROR: https://ror.org/0475kvb92), e-mail: rector@usm.md; șef al Laboratorului de Analiză și Planificare, expert judiciar, Centrul Național de Expertize Judiciare (ROR: https://ror.org/01txpb462), e-mail: cnej@justice.gov.md; e-mail: ruslan.postica@gmail.com; ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-9227-9018**

vidualising the liability of the persons involved. This study examines the regulatory and institutional framework governing workplace accident investigations in the Republic of Moldova, the legal nature of the investigation report, and the role of the causal link in substantiating findings concerning the employer's conduct. The research objective is to identify the conditions under which a breach of occupational safety and health rules may justify attributing the consequences of an accident to the employer. The materials comprise national legislation, ILO Convention No. 155, legal scholarship, methodological guidance, and a judgment delivered in administrative litigation concerning the annulment of investigation reports relating to a collective fatal accident. The legal-dogmatic, systemic, analytical and synthetic methods, together with a case-study approach, were applied. The results show that the mere existence of a regulatory breach or an employment relationship is not sufficient to establish employer liability; the concrete mechanism by which the alleged act or omission contributed to the harmful outcome must be demonstrated. The study argues that the investigation should address decision-making traceability, the legality of the assigned work task, and the integrated assessment of technical, organisational and behavioural factors. Its theoretical and practical implication lies in improving the reasoning of investigation reports and the judicial review of findings made by the investigating authority.

Keywords: *workplace accident, investigation report, occupational safety and health, causal link, employer liability, administrative litigation.*

1. INTRODUCERE

Investigarea accidentelor de muncă reprezintă nu doar o procedură de documentare a unui eveniment, ci un instrument juridic indispensabil pentru prevenirea unor accidente similare, protecția lucrătorilor și determinarea consecințelor juridice ale conduitelor identificate. Actualitatea subiectului este determinată de impactul social al accidentelor grave și mortale, precum și de necesitatea ca actele întocmite de autoritatea competentă să reflecte complet mecanismul producerii evenimentului, nu doar existența unor neconformități formale.

Subiectul cercetării îl constituie procesul-verbal de cercetare a accidentului de muncă, iar obiectul cercetării îl formează normele juridice, operațiunile administrative și criteriile de analiză a legăturii cauzale utilizate la stabilirea eventualei răspunderi a angajatorului. Doctrina dreptului muncii a examinat competențele organelor de control, obligațiile de securitate și sănătate în muncă și condițiile răspunderii juridice, însă corelarea structurii procesului-verbal cu cerințele cauzalității și cu standardele motivării actului administrativ necesită o abordare distinctă. Studiul de caz privind decesul a doi lucrători într-o fermă permite confruntarea cadrului normativ cu modul în care instanța de contencios administrativ a evaluat materialul probator și concluziile autorității de cercetare.

Ipoteza cercetării constă în presupunerea că imputarea răspunderii angajatorului pentru producerea unui accident de muncă este juridic întemeiată numai atunci când încălcarea concretă a obligațiilor de securitate și sănătate în muncă se află într-o legătură cauzală demonstrabilă cu producerea evenimentului, iar procesul-verbal reflectă integral factorii tehnici, organizaționali și comportamentali relevanți.

2. METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Studiul are caracter juridico-doctrinar și aplicativ. Materialele cercetării sunt constituite din Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 155, Codul muncii, Codul administrativ, Codul de procedură penală, Codul de procedură civilă, Legea nr. 140/2001 privind Inspectoratul de Stat al Muncii, Legea nr. 186/2008 privind securitatea și sănătatea în muncă, Hotărârea Guvernului nr. 1361/2005, lucrări doctrinare și ghiduri meto-

dologice în materia cercetării accidentelor. Componenta empirică este reprezentată de hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 14 iulie 2025, dosarul nr. 3-2891/2022, și de constatările descrise în aceasta cu privire la două procese-verbale întocmite în urma unui accident mortal colectiv.

Au fost utilizate următoarele procedee de cercetare: metoda juridico-dogmatică, pentru interpretarea normelor aplicabile; metoda sistemică, pentru examinarea interdependenței dintre sarcina de muncă, organizarea activității, factorii de risc și conduita participanților; analiza și sinteza, pentru delimitarea constatărilor factuale de concluziile juridice; raționamentul inductiv și deductiv, pentru formularea criteriilor de cauzalitate; precum și studiul de caz. Examinarea a urmărit patru axe: competența și procedura de cercetare, natura juridică a procesului-verbal, demonstrarea legăturii cauzale și controlul judecătoresc al motivării actului administrativ.

Lista abrevierilor

CPC – Codul de procedură civilă al Republicii Moldova;
CPP – Codul de procedură penală al Republicii Moldova;
HG – Hotărârea Guvernului;
ISM – Inspectoratul de Stat al Muncii;
OIM/ILO – Organizația Internațională a Muncii/International Labour Organization;
SSM – securitate și sănătate în muncă.

3. DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

3.1. Cercetarea accidentelor de muncă în Republica Moldova: repere normative și limite ale cadrului procedural

Pornind de la prevederile Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr. 155 cu privire la securitatea, igiena muncii și mediul de muncă, adoptată la 22 iunie 1981[1], la care Republica Moldova este parte[2], se poate observa că reglementările internaționale stabilesc o abordare complexă a protecției lucrătorilor împotriva riscurilor profesionale. Scopul principal al acestui instrument juridic constă în prevenirea accidentelor de muncă și a afecțiunilor care știrbesc sănătatea lucrătorilor în legătură directă sau indirectă cu activitatea profesională[3]. În acest sens, Convenția instituie obligația statelor membre de a dezvolta politici coerente în domeniul securității și sănătății în muncă, precum și mecanisme instituționale eficiente de supraveghere și control.

Astfel, potrivit art. 9 alin. (1) din Convenție, aplicarea legislației în domeniul securității și sănătății în muncă trebuie asigurată prin intermediul unui sistem de inspecție adecvat și suficient. Totodată, art. 11 lit. d) stabilește obligația statelor de a asigura efectuarea unor anchete în toate cazurile în care un accident în câmpul muncii, o boală profesională sau orice altă afectare a sănătății, apărute în legătură cu activitatea profesională indică existența unor circumstanțe grave. Prin urmare, investigarea accidentelor în câmpul muncii nu constituie doar o activitate administrativă de constatare a unor fapte, ci un mecanism fundamental pentru identificarea cauzelor și prevenirea repetării unor evenimente similare.

[1] Organizația Internațională a Muncii. Convenția nr. 155 privind securitatea și igiena muncii și mediul de muncă, adoptată la 22 iunie 1981.
[2] Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 755-XIV din 24 decembrie 1999 cu privire la ratificarea unor acte ale Organizației Internaționale a Muncii. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4.
[3] Negrilă C. Dreptul fundamental la muncă - garanții și responsabilități, obligații și consecințe. În: Protecția drepturilor omului: mecanisme naționale și internaționale, materialele mesei rotunde, Chișinău, 8 decembrie 2016, p. 154.

În doctrina dreptului muncii din Republica Moldova s-a subliniat în mod constant că realizarea efectivă a politicilor de securitate și sănătate în muncă presupune existența unor instituții publice specializate, dotate cu competențe de control și supraveghere. Astfel, E. Boișteanu și N. Romandaș evidențiază că, indiferent de modalitatea prin care statul intervine în sfera raporturilor juridice de muncă, fie prin norme imperative, fie prin reglementări cu caracter dispozitiv, este indispensabilă instituirea unui sistem coerent de organe statale și structuri obștești învestite cu atribuții de control asupra respectării legislației muncii[4].

Această perspectivă este susținută și de F. Păscăluță, care subliniază că supravegherea respectării legislației muncii constituie un instrument esențial pentru protejarea salariatului, parte vulnerabilă în raporturile juridice de muncă, împotriva eventualelor abuzuri ale angajatorului, generate de poziția de subordonare specifică acestor raporturi juridice[5]. În acest context, investigarea accidentelor de muncă reprezintă un mecanism deosebit de important, deoarece permite identificarea eventualelor deficiențe ale sistemului de securitate și sănătate în muncă și stabilirea responsabilităților juridice.

În Republica Moldova, cadrul normativ privind supravegherea și controlul respectării legislației muncii este stabilit, în principal, prin dispozițiile Codului muncii. Potrivit art. 371 și art. 372 din Codul muncii[6], supravegherea și controlul respectării actelor legislative și altor acte normative care conțin norme de drept al muncii, inclusiv în domeniul securității și sănătății în muncă, sunt exercitate de Inspectoratul de Stat al Muncii. Această instituție reprezintă o autoritate administrativă specializată, aflată în subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale[7], care are misiunea de a asigura respectarea legislației muncii și de a preveni încălcările acesteia.

Activitatea Inspectoratului de Stat al Muncii este reglementată prin Legea nr. 140 din 10 mai 2001 privind Inspectoratul de Stat al Muncii[8], precum și prin Hotărârea Guvernului nr. 788 din 7 octombrie 2013 privind organizarea și funcționarea acestuia[9]. Astfel, cadrul legislativ stabilește obiectivele instituției, atribuțiile sale principale, structura organizatorică, drepturile și obligațiile personalului, precum și procedura de exercitare a controlului de stat în domeniul securității și sănătății în muncă[10].

În cadrul atribuțiilor conferite de legislație, un rol deosebit de important îl ocupă cercetarea accidentelor de muncă. Această competență este prevăzută atât la art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 140/2001, cât și la pct. 6 lit. b) din Hotărârea Guvernului nr. 788/2013, potrivit cărora Inspectoratul de Stat al Muncii are atribuția de a cerceta accidentele în câmpul muncii în modul stabilit de Guvern.

Modalitatea concretă de realizare a acestei activități este reglementată prin Hotărârea Guvernului nr. 1361 din 22 decembrie 2005 pentru aprobarea Regulamentului pri-

[4] Boișteanu E., Romandaș N. Dreptul muncii: manual. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 718.
[5] Păscăluță F. Formele controlului respectării legislației în domeniul securității și sănătății în muncă. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015, p. 91.
[6] Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.
[7] Păscăluță F. Formele controlului respectării legislației în domeniul securității și sănătății în muncă. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015, p. 39.
[8] Legea nr. 140 din 10 mai 2001 privind Inspectoratul de Stat al Muncii. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 68-71.
[9] Hotărârea Guvernului nr. 788 din 7 octombrie 2013 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului de Stat al Muncii. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 222-227.
[10] Păscăluță F. Formele controlului respectării legislației în domeniul securității și sănătății în muncă. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015, p. 39, 40.

vind modul de cercetare a accidentelor de muncă[11]. Acest act normativ stabilește cadrul procedural unic privind comunicarea, cercetarea, înregistrarea și evidența accidentelor de muncă produse în cadrul raporturilor de muncă. Regulamentul instituie, totodată, criteriile de clasificare a accidentelor, procedurile de investigare și responsabilitățile autorităților implicate în procesul de cercetare.

Potrivit Regulamentului, pentru a determina dacă un anumit eveniment constituie accident de muncă sau accident în afara muncii, este necesară efectuarea unei cercetări. Concluziile acestei cercetări determină calificarea juridică a evenimentului și stabilirea consecințelor juridice corespunzătoare. Din această perspectivă, însăși activitatea de cercetare implică o etapă de analiză și evaluare a circumstanțelor producerii evenimentului.

Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1361/2005 definește noțiunea de accident de muncă și stabilește criteriile de clasificare a acestuia. Astfel, potrivit pct. 3, accidentul de muncă reprezintă un eveniment care produce vătămarea violentă a organismului salariatului ca urmare a acțiunii unui factor de risc specific sistemului de muncă și care conduce la pierderea temporară sau permanentă a capacității de muncă ori la decesul acestuia.

Accidentele sunt clasificate, în funcție de gravitatea vătămării corporale, în accidente soldate cu incapacitate temporară de muncă, accidente grave și accidente mortale[12]. De asemenea, în funcție de numărul persoanelor afectate, acestea pot fi individuale sau colective.

Regulamentul stabilește și obligațiile de comunicare a accidentelor de muncă. Astfel, persoana accidentată sau martorul ocular are obligația de a informa imediat conducătorul direct sau superiorul ierarhic și de a acorda, după caz, primul ajutor. Angajatorul trebuie să organizeze asistența medicală, să informeze autoritățile competente și să asigure conservarea locului producerii accidentului, cu excepția situațiilor în care menținerea stării de fapt ar putea genera noi pericole[13].

Comunicarea accidentului constituie premisa declanșării procedurii de investigare. În acest sens, art. 13 din Regulament prevede că scopul cercetării accidentelor de muncă constă în clasificarea evenimentului, stabilirea circumstanțelor și cauzelor producerii acestuia, identificarea încălcărilor actelor normative și a persoanelor responsabile, precum și formularea măsurilor de prevenire a unor situații similare.

Competența de investigare este stabilită în funcție de gravitatea accidentului. Astfel, accidentele grave și mortale sunt investigate de inspectorii de muncă, în timp ce accidentele soldate cu incapacitate temporară de muncă sunt cercetate de o comisie constituită de angajator[14]. În anumite situații, Inspectoratul de Stat al Muncii poate prelua investigarea acestor accidente. Cercetarea accidentelor se finalizează prin întocmirea unui dosar de cercetare, care include procesul-verbal de cercetare, declarațiile persoanelor implicate, fotografii și scheme ale locului producerii accidentului, documente medicale și alte acte relevante[15].

În cadrul acestui dosar, procesul-verbal de cercetare a accidentului ocupă un rol

[11] Hotărârea Guvernului nr. 1361 din 22 decembrie 2005 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 9-12.

[12] Stamati M. Reglementarea juridică a securității și sănătății în materia dreptului muncii. În: Conferința tehnico-științifică a colaboratorilor, doctoranzilor și studenților, vol. II. Chișinău: Tehnica-UTM, 2017, p. 338.

[13] Organizația Internațională a Muncii. Raportarea și înregistrarea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale în Republica Moldova. Budapesta: OIM, 2021, p. 2, 3.

[14] Macovei T. Cercetarea accidentelor de muncă. În: Revista Națională de Drept, nr. 7 (177), 2015, p. 36.

[15] Postica R. Rolul criminalisticii la cercetarea accidentelor de muncă în Republica Moldova. În: DECRET - Deviance and Criminality. București: Universul Juridic, 2024, p. 506, 507.

central. Acesta reprezintă documentul oficial care sintetizează constatările investigației și stabilește circumstanțele producerii accidentului, cauzele acestuia și persoanele cărora le sunt atribuite încălcările constatate.

Cu toate acestea, analiza structurii procesului-verbal prevăzut în Anexa nr. 2 la Regulament evidențiază existența unor limite metodologice semnificative. Deși documentul include secțiuni dedicate datelor de identificare ale unității și ale persoanei accidentate, descrierii circumstanțelor producerii accidentului și stabilirii măsurilor de prevenire, acesta nu oferă un cadru suficient de amplu pentru analizarea contextului organizațional și managerial în care s-a produs evenimentul.

Astfel, procesul-verbal nu include o secțiune obligatorie dedicată identificării cadrului normativ specific domeniului de activitate în care s-a produs accidentul. În lipsa unei asemenea analize, devine dificilă evaluarea conformității activității desfășurate cu cerințele legislației aplicabile.

De asemenea, documentul nu permite identificarea trasabilității decizionale la nivel organizațional. Cu alte cuvinte, nu se analizează în mod sistematic lanțul decizional și managerial care a condus la atribuirea sarcinii de muncă sau la desfășurarea acesteia în condiții necorespunzătoare.

O altă vulnerabilitate metodologică constă în lipsa unei verificări sistematice a legalității sarcinii de muncă atribuite lucrătorului accidentat. În practică, nu se confruntă întotdeauna sarcina concretă executată de lucrător cu dispozițiile contractului individual de muncă, ale fișei postului sau ale regulamentului intern. Totodată, procesul-verbal nu impune examinarea detaliată a documentației privind securitatea și sănătatea în muncă, cum ar fi evaluarea riscurilor profesionale, planurile de prevenire și protecție sau registrele privind echipamentele individuale de protecție.

Aceste deficiențe pot conduce la stabilirea incompletă a cauzelor accidentului și la atribuirea eronată a responsabilităților. În multe cazuri, investigația se concentrează asupra comportamentului lucrătorului, fără a analiza în mod suficient factorii organizaționali și sistemici care au contribuit la producerea accidentului.

În literatura de specialitate și în ghidurile elaborate de Organizația Internațională a Muncii se subliniază că investigarea accidentelor trebuie să includă analiza mai multor categorii de cauze: cauze directe, cauze indirecte și cauze sistemice[16]. Cauzele directe se referă la acțiunile sau omisiunile care au condus imediat la producerea accidentului, în timp ce cauzele indirecte și sistemice reflectă deficiențele structurale ale sistemului de management al securității și sănătății în muncă.

În absența unei astfel de analize sistemice, procesul-verbal de cercetare riscă să ofere o imagine incompletă asupra circumstanțelor reale ale accidentului. Această situație poate afecta nu doar eficiența măsurilor de prevenire, dar și stabilirea răspunderii juridice.

Rezultatul analizei normative indică faptul că actualul model de proces-verbal este adecvat pentru înregistrarea datelor esențiale ale evenimentului, dar nu garantează, prin el însuși, examinarea trasabilității decizionale și a cauzelor sistemice. În consecință, calitatea cercetării depinde de modul în care inspectorul valorifică rubrica privind circumstanțele și cauzele, precum și de documentele suplimentare incluse în dosar. O structurare metodologică expresă a analizei ar reduce riscul ca încălcările constatate să fie enumerate fără explicarea contribuției lor la producerea accidentului.

[16] International Labour Organization. Investigation of Occupational Accidents and Diseases: A Practical Guide for Labour Inspectors. Geneva: ILO, 2015, p. 4.

3.2. Natura juridică complexă a procesului-verbal de cercetare a accidentului de muncă

Analiza instituției procesului-verbal de cercetare a accidentului în câmpul muncii relevă faptul că acest document juridic nu poate fi înțeles în mod adecvat exclusiv prin prisma unei singure ramuri de drept. Dimpotrivă, natura sa juridică reflectă intersecția mai multor domenii normative, în special dreptul muncii și dreptul administrativ, care configurează cadrul juridic al investigării accidentelor și al stabilirii consecințelor juridice ale acestora. Complementar, constatările consemnate în procesul-verbal pot avea relevanță și în alte proceduri judiciare, inclusiv în materia răspunderii penale sau civile, însă funcția sa primordială rămâne aceea de instrument juridic al procedurii administrative de cercetare a accidentelor în câmpul muncii.

Accidentul în câmpul muncii reprezintă, prin natura sa, un fenomen juridic complex, situat în sfera raporturilor de muncă, dar reglementat printr-un ansamblu de norme aparținând dreptului public. Obligația angajatorului de a asigura securitatea și sănătatea în muncă, precum și obligația autorităților publice de a controla respectarea acestor norme, determină intervenția mecanismelor administrative de investigare a evenimentelor produse în procesul muncii. În acest context, procesul-verbal de cercetare a accidentului în câmpul muncii constituie documentul central al procedurii administrative de investigare, prin intermediul căruia se consemnează rezultatele examinării circumstanțelor producerii accidentului, cauzele acestuia și persoanele cărora le sunt atribuite eventualele încălcări ale normelor de securitate și sănătate în muncă.

Din perspectiva dreptului administrativ, procesul-verbal de cercetare a accidentului trebuie raportat la conceptelor fundamentale stabilite de legislația administrativă. Potrivit Codului administrativ al Republicii Moldova[17], activitatea administrativă reprezintă totalitatea actelor administrative individuale și normative, contractelor administrative, actelor reale, operațiunilor administrative realizate de autoritățile publice în regim de putere publică, prin care se organizează aplicarea legii[18]. Cercetarea accidentelor de muncă constituie o formă tipică de activitate administrativă, realizată în temeiul atribuțiilor legale ale Inspectoratului de Stat al Muncii, având drept scop stabilirea circumstanțelor producerii unui eveniment și prevenirea producerii unor situații similare în viitor.

În cadrul acestei proceduri administrative, procesul-verbal de cercetare are rolul de a reflecta rezultatele cercetării stării de fapt, întrucât consemnează constatările comisiei de cercetare sau ale autorității competente și constituie baza factuală pentru adoptarea ulterioară a unor măsuri administrative sau juridice. Concluziile consemnate în procesul-verbal pot determina aplicarea unor sancțiuni contravenționale, adoptarea unor măsuri de remediere a condițiilor de muncă sau, după caz, sesizarea altor autorități competente. Astfel, documentul joacă un rol esențial în mecanismul de aplicare a normelor de securitate și sănătate în muncă și în realizarea funcției de prevenire.

Din perspectiva dreptului muncii, procesul-verbal de cercetare a accidentului de muncă are o semnificație juridică deosebită, întrucât acesta constituie instrumentul prin intermediul căruia se stabilește calificarea juridică a evenimentului produs în cadrul activității profesionale. Stabilirea faptului că un eveniment constituie accident de muncă are consecințe directe asupra drepturilor persoanei vătămate, inclusiv asupra accesului la prestațiile de asigurări sociale, la compensații sau alte forme de protecție juridică prevăzute de legislație.

[17] Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19 iulie 2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320, art. 5.

[18] Costachi G., Cernean I. Activitatea administrativă: concept și particularități. În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria Științe Sociale, nr. 8 (158), 2022, p. 33.

În același timp, procesul-verbal contribuie la clarificarea circumstanțelor producerii accidentului și identificarea eventualelor încălcări ale obligațiilor legale privind securitatea și sănătatea în muncă. În acest sens, documentul reflectă aplicarea principiilor fundamentale ale procedurii administrative[19], precum legalitatea, cercetarea din oficiu, imparțialitatea, motivarea și transparența activității autorităților publice. Autoritățile competente sunt obligate să stabilească starea de fapt în mod obiectiv și complet, examinând toate circumstanțele relevante ale cazului și documentând concluziile cercetării într-un mod clar și motivat.

Încă un aspect important al naturii juridice a procesului-verbal îl constituie valoarea sa documentară în cadrul altor proceduri juridice. În măsura în care accidentul de muncă generează litigii privind repararea prejudiciului sau stabilirea răspunderii juridice a persoanelor implicate, procesul-verbal de cercetare poate fi utilizat ca document oficial care reflectă rezultatele unei investigații administrative[20] [21]. În acest sens, constatările consemnate în procesul-verbal pot constitui un element de referință pentru instanțele de judecată sau pentru alte autorități competente, contribuind la clarificarea circumstanțelor producerii accidentului.

În mod particular, în situațiile în care evenimentul cercetat prezintă implicații de natură penală, documentele rezultate din procedura administrativă de investigare a accidentului pot dobândi relevanță probatorie. Conform art. 93 din Codul de procedură penală, în procesul penal pot fi admise ca probe documentele oficiale sau alte acte administrative întocmite de organele competente în cadrul activităților lor legale. În acest context, procesul-verbal de cercetare a accidentului de muncă poate constitui un mijloc de probă documentar, în măsura în care acesta conține elemente de fapt relevante pentru stabilirea circumstanțelor producerii evenimentului. Totuși, rolul său în procesul penal rămâne unul subsidiar, documentul fiind supus aprecierii libere a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată, care trebuie să îl coroboreze cu alte mijloace de probă.

În contextul litigiilor civile generate de producerea unui accident în câmpul muncii, procesul-verbal de cercetare a accidentului poate avea valoare probatorie. Potrivit art. 117 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, probele în cauzele civile sunt elemente de fapt dobândite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor relevante pentru justa soluționare a cauzei. În acest sens, procesul-verbal de cercetare a accidentului de muncă poate fi utilizat ca înscris oficial, întrucât conține constatările rezultate din investigarea administrativă a circumstanțelor producerii accidentului. Totuși, valoarea sa probatorie nu este absolută, instanța urmând să aprecieze conținutul acestuia în coroborare cu celelalte probe administrate în cauză, cu respectarea prevederilor art. 117 alin. (3) CPC privind legalitatea obținerii probelor.

Prin urmare, procesul-verbal de cercetare a accidentului de muncă prezintă o natură juridică complexă, determinată de rolul său în cadrul mai multor mecanisme juridice. În primul rând, acesta constituie un instrument al procedurii administrative[22] prin care autoritățile competente investighează circumstanțele producerii accidentelor de muncă. În al doilea rând, documentul îndeplinește o funcție esențială la realizarea drepturilor persoanelor vătămate în cadrul raporturilor de muncă și al sistemului de protecție socială.

[19] Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19 iulie 2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320, cap. III.
[20] Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110, art. 93 alin. (2) pct. 10).
[21] Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30 mai 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 285-294, art. 117.
[22] Casian C. Accidentul de muncă: realități și perspective. București: Universul Juridic, 2023, p. 181.

În al treilea rând, constatările consemnate în procesul-verbal pot avea relevanță documentară în cadrul altor proceduri judiciare, contribuind la stabilirea adevărului cu privire la circumstanțele producerii accidentului.

Această pluralitate de funcții evidențiază rolul central al procesului-verbal în mecanismul juridic de investigare a accidentelor în câmpul muncii și subliniază importanța realizării unei cercetări riguroase, obiective și bine documentate a acestor evenimente. Calitatea cercetării administrative și claritatea constatărilor consemnate în procesul-verbal influențează în mod direct eficiența mecanismelor juridice de protecție a salariaților, prevenire a accidentelor de muncă și stabilire a eventualei răspunderi juridice a persoanelor implicate.

Din coroborarea acestor funcții rezultă că procesul-verbal nu trebuie confundat cu o hotărâre judecătorească. Autoritatea administrativă stabilește și motivează o stare de fapt în limitele competenței sale, iar concluziile documentului pot fi contestate și supuse controlului judecătoresc. Tocmai de aceea, formulările referitoare la persoanele care au încălcat normele trebuie să fie legate de fapte determinate, de obligații juridice individualizate și de probele pe care se sprijină constatarea, evitându-se substituirea analizei juridice cu prezumții derivate exclusiv din poziția de angajator.

3.3. Legătura cauzală: criterii de stabilire și limitele imputării răspunderii angajatorului

În arhitectura juridică a răspunderii pentru accidentele de muncă, legătura cauzală ocupă un loc central[23], constituind elementul care permite atribuirea juridică a consecințelor prejudiciabile unei conduite determinate. În acest sens, stabilirea acestei legături de cauzalitate reprezintă o condiție indispensabilă pentru angajarea răspunderii persoanei responsabile de organizarea și desfășurarea activității de muncă. În lipsa unei legături cauzale demonstrabile între încălcarea normelor de securitate și sănătate în muncă și producerea accidentului, imputarea unei răspunderi nu poate fi justificată din punct de vedere juridic.

În doctrină, legătura cauzală este definită drept raportul obiectiv dintre fapta prejudiciabilă și urmarea produsă, raport în baza căruia rezultatul vătămător apare ca o consecință directă sau indirectă a conduitei ilicite[24]. În contextul accidentelor de muncă, această relație se manifestă prin raportul dintre încălcarea regulilor de securitate și sănătate în muncă și producerea vătămării corporale, a pierderii capacității de muncă sau a decesului lucrătorului.

Particularitatea cercetării accidentelor de muncă constă în faptul că acestea sunt, de regulă, rezultatul interacțiunii unui complex de factori tehnici, organizatorici și umani. Din această perspectivă, identificarea cauzei sau a cauzelor relevante nu poate fi realizată printr-o simplă constatare formală a încălcării unor norme de protecție a muncii. Este necesară o analiză detaliată a circumstanțelor concrete în care s-a produs accidentul, pentru a determina dacă nerespectările identificate constituie cauza determinantă ori cauzele determinante a producerii rezultatului prejudiciabil sau doar o condiție secundară ori concomitentă.

În practica cercetării accidentelor de muncă se constată frecvent tendința autorităților administrative de a identifica orice abatere de la normele de securitate și

[23] Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 6 din 4 iulie 2005 cu privire la practica aplicării legislației materiale privind repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea integrității corporale, altă vătămare a sănătății ori prin deces, pct. 3.

[24] Casian C. Accidentul de muncă: realități și perspective. București: Universul Juridic, 2023, p. 310.

sănătate în muncă drept temei suficient pentru imputarea răspunderii angajatorului. O asemenea abordare este însă discutabilă din perspectiva principiilor dreptului public, întrucât nu orice încălcare formală a normelor de protecție a muncii generează automat răspundere juridică pentru accidentul produs. Pentru angajarea răspunderii este necesar ca abaterea constatată să se afle într-un raport cauzal cu producerea evenimentului.

În planul controlului judecătoresc, speța analizată valorifică ideea că simpla existență a unui accident de muncă nu echivalează cu culpa angajatorului. Instanțele sunt chemate să verifice dacă actele administrative prin care se stabilește răspunderea angajatorului sunt întemeiate pe o analiză reală a cauzalității sau dacă acestea se limitează la o constatare formală a unor deficiențe organizatorice.

O dificultate deosebită în stabilirea legăturii cauzale apare în situațiile în care accidentul este determinat de comportamentul imprudent sau neglijent al lucrătorului. Deși angajatorul are obligația legală de a asigura condiții sigure de muncă și de a instrui personalul în domeniul securității și sănătății în muncă, această obligație nu poate fi interpretată în sensul instituirii unei răspunderi obiective pentru orice accident produs în cadrul activității profesionale. În anumite situații, conduita lucrătorului poate constitui cauza determinantă a accidentului, ceea ce conduce la limitarea sau chiar excluderea răspunderii angajatorului, cu condiția ca acesta să fi luat toate măsurile de securitate și sănătate în muncă prevăzute de lege[25].

Din perspectiva contenciosului administrativ, analiza legăturii cauzale presupune verificarea mai multor elemente esențiale: existența unei încălcări concrete a normelor de securitate și sănătate în muncă, posibilitatea reală de prevenire a accidentului prin respectarea acestor norme și caracterul determinant al încălcării respective la producerea rezultatului prejudiciabil. Numai în măsura în care aceste elemente sunt demonstrate în mod convingător se poate concluziona că accidentul este imputabil angajatorului.

O altă problemă relevantă se referă la situațiile în care accidentul este rezultatul încălcării concomitente a mai multor reguli de protecție a muncii sau al interacțiunii dintre factori organizaționali și tehnici. În asemenea cazuri, determinarea cauzei juridice relevante devine deosebit de complexă, fiind necesară delimitarea între cauza principală a accidentului și simplele condiții care au favorizat producerea acestuia. Din punct de vedere juridic, numai cauza care a determinat în mod decisiv producerea rezultatului poate fundamenta imputarea răspunderii.

Speța examinată relevă, de asemenea, necesitatea de a examina cu o atenție sporită calitatea cercetării administrative a accidentului de muncă, inclusiv modul în care au fost colectate și analizate probele. Instanțele verifică dacă autoritatea competentă a identificat în mod clar norma încălcată, persoana responsabilă și mecanismul concret prin care încălcarea respectivă a generat accidentul. În lipsa unei asemenea demonstrații, actele administrative pot fi anulate pentru insuficiența motivării sau pentru interpretarea eronată a faptelor.

În consecință, legătura cauzală reprezintă instrumentul esențial pentru delimitarea responsabilității angajatorului în cazul accidentelor de muncă. Stabilirea acesteia trebuie realizată printr-o analiză riguroasă și obiectivă a circumstanțelor concrete ale accidentului, evitându-se atât interpretările excesiv restrictive, cât și tendința de a institui o răspundere aproape automată a angajatorului. Numai o asemenea abordare poate asigura echilibrul necesar între protecția lucrătorilor și respectarea principiilor fundamentale ale răspunderii juridice în dreptul public.

În plan operațional, demonstrarea cauzalității poate fi ordonată în trei etape. Mai

[25] Dinu V. Răspunderea penală în dreptul muncii. București: Editura C. H. Beck, 2023, p. 187.

întâi se reconstituie mecanismul fizic și organizațional al evenimentului. Ulterior se identifică obligația concretă încălcată și titularul acesteia. În final se verifică, printr-un raționament contrafactual, dacă respectarea obligației ar fi prevenit, cu un grad rezonabil de probabilitate, rezultatul produs. Această succesiune permite delimitarea cauzelor determinante de condițiile de context și evită transformarea obligației generale de securitate într-un temei de răspundere obiectivă.

3.4. Studiu de caz: controlul judecătoresc al motivării proceselor-verbale[26]

În cadrul unei unități agricole specializate în creșterea animalelor și producerea laptelui s-a produs un incident soldat cu decesul a doi lucrători. Evenimentul a avut loc pe teritoriul fermei, într-o fântână de acumulare a apelor reziduale provenite din instalațiile de muls.

În ziua incidentului, unul dintre lucrători a inițiat intervenția în spațiul respectiv pentru a efectua o intervenție tehnică. Spațiul în care a coborât era unul închis, cu o placă de beton care nu putea fi înlăturată fără ajutorul tehnicii speciale și era insuficient ventilat.

În timpul intervenției, lucrătorul a fost afectat de condițiile periculoase din interiorul fântânii. Observând situația, un alt lucrător a încercat să îl ajute și a coborât la rândul său în spațiul respectiv, fără a respecta măsurile de securitate și fără echipament de protecție adecvat. În urma acestor acțiuni, ambii lucrători au fost expuși la gazele nocive din interior și au decedat.

Ulterior producerii incidentului, autoritatea competentă în domeniul securității și sănătății în muncă a efectuat cercetarea accidentului și a întocmit două acte administrative privind circumstanțele și cauzele producerii acestuia, calificând evenimentele drept accidente de muncă. Aceste acte au fost ulterior contestate în instanță. În urma analizării materialului probator, instanța de fond a constatat că angajatorul a respectat obligațiile legale privind securitatea și sănătatea în muncă, organizând instruirea periodică a salariaților, întocmind documentele necesare și asigurând cadrul organizatoric pentru desfășurarea activității în condiții de siguranță.

Totodată, s-a stabilit că intervenția în fântâna de acumulare nu a fost dispusă sau autorizată de conducerea întreprinderii, dar a fost inițiată din proprie inițiativă de unul dintre lucrători, în afara atribuțiilor sale de serviciu și fără respectarea regulilor de securitate. Cel de-al doilea lucrător a intervenit ulterior pentru a-l ajuta, fără a respecta măsurile de protecție necesare.

În aceste condiții, instanța de fond a reținut că intervenția nu fusese dispusă sau coordonată de angajator și că imputările formulate în sarcina acestuia nu erau susținute de probe, iar constatările din procesele-verbale privind încălcarea obligațiilor de securitate de către angajator nu au suport probator. Prin urmare, actele administrative contestate au fost anulate ca fiind ilegale. Speța analizată relevă o problemă recurentă în practica investigării accidentelor în câmpul muncii, și anume tendința autorităților de control de a atribui în mod automat responsabilitatea pentru producerea accidentului angajatorului, fără o examinare riguroasă a raportului de cauzalitate dintre acțiunile sau omisiunile acestuia și producerea evenimentului.

În cazul examinat, inspectoratul de muncă a calificat evenimentul produs drept accident de muncă și a imputat administratorului întreprinderii încălcarea mai multor obligații prevăzute de legislația în domeniul securității și sănătății în muncă. Argumentația autorității s-a întemeiat pe premisa că angajatorul, în calitate de titular al obligației generale de asigurare a securității și sănătății lucrătorilor, poartă responsabilitatea pentru

[26] Hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 14 iulie 2025, dosarul nr. 3-2891/2022.

orice accident produs în cadrul unității economice.

Instanța de judecată a adoptat însă o abordare diferită, realizând o analiză detaliată a circumstanțelor producerii evenimentului. Din materialele cauzei a rezultat că lucrările în timpul cărora s-a produs accidentul nu făceau parte din sarcinile de serviciu ale lucrătorilor, fiind realizate din inițiativă proprie, în afara instrucțiunilor primite de la conducerea unității. Totodată, s-a constatat că persoanele implicate au acționat fără autorizarea angajatorului și fără respectarea procedurilor interne de securitate.

În aceste condiții, instanța a reținut că simpla existență a unui raport de muncă între persoanele implicate și angajator nu este suficientă pentru a fundamenta răspunderea acestuia, în absența unei legături cauzale directe între conduita angajatorului și producerea accidentului. Prin urmare, imputarea încălcărilor în sarcina angajatorului a fost apreciată ca fiind insuficient fundamentate din punct de vedere juridic și factual.

Analiza speței evidențiază faptul că procesul de investigare a accidentelor de muncă nu se poate limita la identificarea unor încălcări formale ale legislației în domeniul securității și sănătății în muncă, ci trebuie să urmărească stabilirea mecanismului real de producere a accidentului, precum și a raportului de cauzalitate dintre factorii identificați și producerea evenimentului. Din perspectivă metodologică, speța confirmă necesitatea aplicării unor modele analitice moderne în investigarea accidentelor, bazate pe analiza sistemică a factorilor organizaționali, tehnici și comportamentali care au contribuit la producerea evenimentului.

Rezultatul studiului de caz confirmă ipoteza cercetării: legalitatea concluziei privind încălcarea obligațiilor angajatorului depinde de explicarea legăturii dintre conduita imputată și rezultatul produs. Hotărârea analizată nu înlătură obligația generală a angajatorului de a preveni riscurile, ci sancționează insuficiența probatorie și motivarea incompletă a atribuirii încălcărilor. Pentru practica administrativă, consecința este necesitatea de a distinge între calificarea evenimentului, identificarea cauzelor și individualizarea persoanelor care au încălcat norme concrete; aceste operațiuni sunt interdependente, dar nu se substituie reciproc.

4. CONCLUZII

Analiza cadrului normativ și a practicii judiciare privind cercetarea accidentelor de muncă demonstrează că stabilirea eventualei răspunderi a angajatorului trebuie să se bazeze pe evaluarea riguroasă a raportului dintre obligația juridică încălcată, conduita concretă și producerea accidentului. Obligația generală de asigurare a securității și sănătății lucrătorilor nu dispensează autoritatea de cercetare de individualizarea faptei și demonstrarea contribuției sale cauzale.

Procesul-verbal de cercetare are o natură juridică complexă: este documentul central al procedurii administrative de cercetare, produce consecințe în raporturile de muncă și poate avea relevanță documentară în procedurile civile, penale ori contravenționale. Valoarea sa juridică depinde de: legalitatea procedurii, caracterul complet al cercetării. motivarea factuală și juridică a constatărilor.

Structura actuală a procesului-verbal permite consemnarea principalelor împrejurări, însă necesită o valorificare metodologică mai amplă. Cercetarea trebuie să includă identificarea cadrului normativ specific activității, verificarea legalității sarcinii de muncă, reconstituirea lanțului decizional, examinarea documentației SSM și delimitarea cauzelor directe, indirecte și sistemice.

Studiul de caz relevă că acțiunile neautorizate ale lucrătorilor pot avea o importanță cauzală determinantă, dar această constatare trebuie făcută numai după verificarea mă-

surilor pe care angajatorul era obligat să le adopte și a posibilității efective de prevenire a evenimentului. Comportamentul lucrătorului nu exonerează automat angajatorul, după cum nici existența raportului de muncă nu fundamentează automat răspunderea acestuia.

În consecință, consolidarea fundamentării metodologice și juridice a cercetării, inclusiv prin utilizarea analizei sistemice și a unui raționament cauzal explicit, poate spori obiectivitatea proceselor-verbale, eficiența măsurilor preventive și rezistența actelor administrative la controlul judecătoresc. Ipoteza formulată este deci confirmată: răspunderea angajatorului poate fi imputată în mod legitim numai atunci când încălcarea concretă și legătura sa cu rezultatul sunt demonstrate prin probe și expuse într-o motivare coerentă.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Convenția ILO nr.155 privind securitatea și igiena muncii mediul de muncă, din 22.06.1981. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale", 2001, volumul 28, pag.22. Ratificată prin Hot. Parl. nr.755-XIV din 24.12.99 [Accesat: 12.03.2026]. Disponibil: https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C155: Disponibil: https://ism.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Conventia%20nr.155%20-%201981%20privind%20securitatea%20%C8%99i%20igiena%20muncii%20%C8%99i%20mediul%20de%20munc%C4%83.pdf

Hotărârea cu privire la ratificarea unor acte ale Organizației Internaționale a Muncii, nr. 755 din 24-12-1999. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4;

Negrila C. Dreptul fundamental la muncă – garanții și responsabilități, obligații și consecințe, Academia de Administrare Publică, Masa rotundă „Protecția drepturilor omului: mecanisme naționale și internaționale", Chișinău, 8 decembrie 2016, p. 154-158.

Boișteanu E., Romandaș N. Dreptul Muncii: Manual, Chișinău, Tipografia Centrală, 2015, 736 p., ISBN 978-9975-53-444-4.

Păscăluță F., Romandaș N. Evoluția instituției supravegherii și controlului privind respectarea legislației muncii, Revista Națională de Drept, nr. 10-11 (134), p. 91-94, ISSN 1811-0770 / ISSNe 2587-411X.

Codul Muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28.03.2003. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.

Legea privind Inspecția Muncii/Inspectoratul de Stat al Muncii nr. 140 din 10.05.2001. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 68-71.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului de Stat al Muncii, nr. 788 din 07.10.2013. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 222-227.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, nr. 1361 din 22.12.2005. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 9-12.

Stamati M., Reglementarea juridică a securității și sănătății în materia dreptului muncii, Universitatea Tehnică a Moldovei, Editura Tehnica-UTM, Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, volumul II, Chișinău, 16-18 noiembrie 2017, p. 336-339, ISBN 978-9975-45-545-9 (Vol. II).

Organizația Internațională a Muncii, Raportarea și înregistrarea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale în Republica Moldova, Echipa de Asistență Tehnică pentru Munca Decentă și a Biroului de Țară pentru Europa Centrală și de Est al OIM din Budapesta (DWT/CO-Budapesta). – Budapesta: OIM, 2021, ISBN 9789220352021 (web PDF).

Macovei T. Cercetarea accidentelor de muncă, Revista Națională de Drept, nr. 7 (177), 2015, p. 32-38, ISSN 1811-0770, ISSNe 2587-411X.

Postica R. Rolul criminalisticii la cercetarea accidentelor de muncă în Republica Moldova, Universul Juridic, 2024, Conferința DECRET „Deviance and criminality", Universitatea George Bacovia, Bacău, România, 21 noiembrie 2024, p. 504 – 513, ISSN 2559 - 4915.

International Labour Organization, Investigation of Occupational Accidents and Diseases, A practical Guide for Labour Inspectors, Geneva, 2015, 51 p., ISBN: 978-92-2-129420-7 (web pdf).

Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320.

Costachi G., Cernean I. Activitatea administrativă: concept și particularități, Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale), nr. 8 (158)/2022, p. 32-39, ISSN 1814-3199 / ISSNe 2345-1017.

Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

Codul de procedură Civilă a Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 285-294.

Casian C. Accidentul de muncă: realități și perspective, București: Universul Juridic, 2023, 419 p., ISBN 978-606-39- 1203-0.

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației materiale despre încasarea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau altă vătămare a sănătății ori prin deces, nr. 6 din 04.07.2005. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=337 [Accesat: 16.03.2026]

Dinu V. Răspunderea penală în dreptul muncii, București: Editura C. H. Beck, 2023, 426 p., ISBN 978-606-18-1348-3.

Hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Centru din 14.07.2025. Disponibil:
https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/A4313DA9-2D75-44D0-ACDE-601854EA665B [Accesat: 16.03.2026]

Culegere și paginare computerizată. Bun de tipar 30.06.2026. Formatul 60x84/8. Tipar offset.
Coli conv. de tipar 30.84. Imprimată la tipografia Departamentului editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI, mun. Chișinău, str. Gheorghe Asachi nr. 21